Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 26 marca 2020 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Ochrona konsumentów – Umowy o kredyt konsumencki – Dyrektywa 2008/48/WE – Artykuł 3 lit. g), art. 10 ust. 2 i art. 22 ust. 1 – Poziom harmonizacji – Pojęcie „pozaodsetkowych kosztów kredytu" – Dyrektywa 93/13/EWG – Artykuł 1 ust. 2 – Nieuczciwe warunki w umowach konsumenckich – Pułap całkowitych pozaodsetkowych kosztów kredytu – Warunki umowy odzwierciedlające obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze – Wyłączenie

W sprawie C-779/18

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich (Polska) postanowieniem z dnia 9 listopada 2018 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 12 grudnia 2018 r., w postępowaniu:

Mikrokasa S.A.,

Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty

przeciwko

XO,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: J.C. Bonichot, prezes izby, M. Safjan, L. Bay Larsen, C. Toader (sprawozdawczyni) i N. Jääskinen, sędziowie,

rzecznik generalny: G. Hogan,

sekretarz: M. Aleksejev, kierownik wydziału,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 13 listopada 2019 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu Mikrokasa S.A. – radca prawny M. Kamiński,

– w imieniu rządu polskiego – B. Majczyna, M. Kamejsza-Kozłowska i D. Lutostańska, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu Komisji Europejskiej – G. Goddin, K. Herbout-Borczak, A. Szmytkowska i N. Ruiz García, w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: polski.

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 19 grudnia 2019 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U. 1993, L 95, s. 29) i dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008, L 133, s. 66; sprostowania: Dz.U. 2009, L 207, s. 14; Dz.U. 2010, L 199, s. 40; Dz.U. 2011, L 234, s. 46).

2 Wniosek ten został złożony w ramach dwóch sporów połączonych przez sąd odsyłający, między, odpowiednio, spółkami Mikrokasa S.A. i Revenue Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Inwestycyjny Zamknięty (zwaną dalej „Revenue") a XO, w przedmiocie żądań zapłaty kwot należnych z tytułu dwóch umów o kredyt konsumencki.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 93/13

3 Motywy trzynasty i dwudziesty czwarty dyrektywy 93/13 stanowią:

„zakłada się, iż obowiązujące w państwach członkowskich przepisy ustawowe i wykonawcze, które bezpośrednio lub pośrednio ustalają warunki umów konsumenckich, nie zawierają nieuczciwych warunków; w związku z tym nie wydaje się konieczne rozpatrywanie warunków umowy, które są zgodne z obowiązującymi przepisami ustawowymi lub wykonawczymi oraz zgodne z zasadami lub postanowieniami konwencji międzynarodowych, których stronami są państwa członkowskie lub Wspólnota; użyte w art. 1 ust. 2 sformułowanie »obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze« obejmuje również zasady, które zgodnie z prawem będą stosowane między umawiającymi się stronami z zastrzeżeniem, że nie dokonano żadnych innych uzgodnień;

[…]

sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające stałemu [dalszemu] stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich".

4 Artykuł 1 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„1. Celem niniejszej dyrektywy jest zbliżenie przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich odnoszących się do nieuczciwych warunków umownych w umowach zawieranych pomiędzy sprzedawcą lub dostawcą a konsumentem.

2. Warunki umowy odzwierciedlające obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze oraz postanowienia lub zasady konwencji międzynarodowych, których stroną są państwa członkowskie lub Wspólnota, zwłaszcza w dziedzinie transportu, nie będą podlegały przepisom niniejszej dyrektywy".

5 Artykuł 3 dyrektywy 93/13 określa, kiedy warunek znajdujący się w umowie zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem jest nieuczciwy.

6 Artykuł 6 ust. 1 tej dyrektywy stanowi:

„Państwa członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków".

7 Artykuł 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 brzmi następująco:

„Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów państwa członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie stałemu [dalszemu] stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców i dostawców z konsumentami".

Dyrektywa 2008/48

8 Motywy 7, 9, 19, 20 i 44 dyrektywy 2008/48 brzmią następująco:

„(7) W celu ułatwienia powstawania dobrze funkcjonującego wewnętrznego rynku kredytów konsumenckich należy ustanowić zharmonizowane wspólnotowe ramy w wielu kluczowych obszarach. W związku ze stałym rozwojem rynku kredytów konsumenckich i rosnącą mobilnością obywateli europejskich wybiegające w przyszłość przepisy prawne Wspólnoty, które można będzie dostosować do przyszłych form kredytowania i które umożliwią państwom członkowskim zachowanie odpowiedniego poziomu elastyczności przy wprowadzaniu ich w życie, powinny pomóc w ustanowieniu nowoczesnego systemu przepisów dotyczących kredytów konsumenckich.

[…]

(9) Pełna harmonizacja jest niezbędna do zapewnienia wszystkim konsumentom we Wspólnocie wysokiego i równoważnego poziomu ochrony ich interesów i stworzenia prawdziwego rynku wewnętrznego. […]

[…]

(19) W celu umożliwienia konsumentom podejmowania decyzji przy pełnej znajomości faktów powinni oni przed zawarciem umowy o kredyt otrzymać odpowiednie informacje na temat warunków i kosztów kredytu oraz swoich zobowiązań, które konsument może zabrać ze sobą i je rozważyć. W celu zapewnienia możliwie największej przejrzystości i porównywalności ofert takie informacje powinny w szczególności zawierać rzeczywistą roczną stopę oprocentowania mającą zastosowanie do danego kredytu, określaną w całej Wspólnocie w taki sam sposób. […]

(20) Całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta powinien obejmować wszystkie koszty, łącznie z odsetkami, prowizjami, podatkami, opłatami dla pośredników kredytowych i wszelkimi innymi opłatami, jakie konsument musi ponieść w związku z umową o kredyt, z wyjątkiem kosztów notarialnych. Należy obiektywnie ocenić faktyczną wiedzę kredytodawcy na temat tych kosztów, z uwzględnieniem wymogów staranności zawodowej.

[…]

(44) Dla zapewnienia przejrzystości i stabilności rynku i do czasu dokonania dalszej harmonizacji państwa członkowskie powinny zapewnić wprowadzenie właściwych środków dotyczących regulowania lub nadzorowania działalności kredytodawców".

9 Celem dyrektywy 2008/48 jest, zgodnie z jej art. 1, harmonizacja niektórych aspektów przepisów państw członkowskich dotyczących umów o kredyt konsumencki.

10 Artykuł 3 tej dyrektywy stanowi:

„Na użytek niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

a) »konsument« oznacza osobę fizyczną, która w transakcjach objętych niniejszą dyrektywą działa w celach niezwiązanych ze swoją działalnością handlową, gospodarczą lub zawodową;

[…]

g) »całkowity koszt kredytu ponoszony przez konsumenta« oznacza wszystkie koszty łącznie z odsetkami, prowizjami, podatkami oraz wszelkimi innymi opłatami, które konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o kredyt, które to koszty znane są kredytodawcy, z wyjątkiem kosztów notarialnych; uwzględniane są tu także koszty usług dodatkowych związanych z umową o kredyt, w szczególności składki z tytułu ubezpieczenia, jeżeli, dodatkowo, zawarcie umowy dotyczącej usługi jest niezbędne do uzyskania kredytu lub do uzyskania go na oferowanych warunkach;

h) »całkowita kwota do zapłaty przez konsumenta« oznacza sumę całkowitej kwoty kredytu i całkowitego kosztu kredytu ponoszonego przez konsumenta;

[…]".

11 Artykuł 5 omawianej dyrektywy, zatytułowany „Informacje udzielane przed zawarciem umowy", stanowi:

„1. W stosownym czasie przed związaniem się konsumenta umową o kredyt lub ofertą kredytodawca oraz, w stosownych przypadkach, pośrednik kredytowy, dostarczają konsumentowi – na podstawie warunków kredytu zaproponowanych przez kredytodawcę, a także, w stosownych przypadkach, zgodnie z preferencjami określonymi przez konsumenta i informacjami przez niego przekazanymi – informacje potrzebne do porównania różnych ofert w celu podjęcia, przy pełnej znajomości faktów, decyzji, czy zawrzeć umowę o kredyt. Informacje te, w formie papierowej lub na innym trwałym nośniku, powinny zostać przekazane przy użyciu standardowego europejskiego arkusza informacyjnego dotyczącego kredytu konsumenckiego określonego w załączniku II. Domniemywa się, że kredytodawca spełnił wymogi informacyjne określone w niniejszym ustępie, a także w art. 3 ust. 1 i 2 dyrektywy 2002/65/WE, jeśli przekazał on konsumentowi standardowy europejski arkusz informacyjny dotyczący kredytu konsumenckiego.

Informacje te określają:

[…]

c) całkowitą kwotę kredytu oraz warunki dokonywania wypłat;

[…]

g) rzeczywistą roczną stopę oprocentowania oraz całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta, przedstawione za pomocą reprezentatywnego przykładu podającego wszystkie założenia przyjęte do obliczenia tej stopy; w przypadku gdy konsument poinformował kredytodawcę o co najmniej jednym ze składników preferowanego przez siebie kredytu, takich jak okres obowiązywania umowy o kredyt i całkowita kwota kredytu, kredytodawca uwzględnia te składniki; jeżeli umowa o kredyt przewiduje różne sposoby dokonywania wypłat, w odniesieniu do których obowiązują różne opłaty i stopy oprocentowania, a kredytodawca korzysta z założenia, o którym mowa w załączniku I część II lit. b), zaznacza on, że inne mechanizmy dokonywania wypłat mogą spowodować zastosowanie wyższej rocznej stopy oprocentowania;

[…]".

12 Artykuł 10 dyrektywy, zatytułowany „Informacje zamieszczane w umowach o kredyt", stanowi:

„1. Umowy o kredyt sporządza się w formie papierowej lub na innym trwałym nośniku. Wszystkie umawiające się strony otrzymują egzemplarz umowy o kredyt. Niniejszy artykuł pozostaje bez uszczerbku dla wszelkich przepisów krajowych dotyczących ważności umów o kredyt, które są zgodne z prawem wspólnotowym.

2. W umowie o kredyt w sposób jasny i zwięzły określa się:

[…]

d) całkowitą kwotę kredytu oraz warunki dokonywania wypłat;

[…]

g) rzeczywistą roczną stopę oprocentowania i całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta, obliczone w chwili zawierania umowy o kredyt; podawane są wszystkie założenia przyjęte do obliczenia tej stopy;

[…]

u) w stosownych przypadkach, inne warunki umowy;

[…]".

13 Artykuł 22 dyrektywy 2008/48, zatytułowany „Harmonizacja i bezwzględnie wiążący charakter niniejszej dyrektywy", stanowi:

„1. W zakresie, w jakim niniejsza dyrektywa zawiera zharmonizowane przepisy, państwa członkowskie nie mogą utrzymywać w swoim prawie krajowym ani wprowadzać do niego przepisów odbiegających od tych, które zostały ustanowione w niniejszej dyrektywie.

[…]

3. Państwa członkowskie zapewniają ponadto, by przepisy, które przyjmują w celu wykonania niniejszej dyrektywy, nie mogły być obchodzone poprzez sposób formułowania umów, w szczególności poprzez włączenie wypłat lub umów o kredyt objętych zakresem zastosowania niniejszej dyrektywy do umów o kredyt, które z uwagi na swój charakter lub cel mogłyby stwarzać możliwości uniknięcia stosowania jej przepisów

[…]".

Prawo polskie

Kodeks cywilny

14 Artykuł 359 kodeksu cywilnego stanowi:

„§1. Odsetki od sumy pieniężnej należą się tylko wtedy, gdy to wynika z czynności prawnej albo z ustawy, z orzeczenia sądu lub z decyzji innego właściwego organu.

§2. Jeżeli wysokość odsetek nie jest w inny sposób określona, należą się odsetki ustawowe w wysokości równej sumie stopy referencyjnej Narodowego Banku Polskiego i 3,5 punktów procentowych.

§2^1. Maksymalna wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych (odsetki maksymalne).

§2^2. Jeżeli wysokość odsetek wynikających z czynności prawnej przekracza wysokość odsetek maksymalnych, należą się odsetki maksymalne.

§2^3. Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać przepisów o odsetkach maksymalnych, także w razie dokonania wyboru prawa obcego. W takim przypadku stosuje się przepisy ustawy.

§4. Minister Sprawiedliwości ogłasza, w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej *Monitor Polski*, wysokość odsetek ustawowych”.

15 Artykuł 385^1 tego kodeksu stanowi:

„§1. Postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nieuzgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny.

§2. Jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie.

§3. Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się to do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta.

[…]”.

Ustawa o kredycie konsumenckim

16 Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. nr 126, poz. 715), w brzmieniu obowiązującym w czasie wystąpienia okoliczności faktycznych rozpatrywanych w postępowaniu głównym (zwana dalej „ustawą o kredycie konsumenckim”), transponuje dyrektywę 2008/48 do polskiego porządku prawnego.

17 Artykuł 5 ust. 1 pkt 6–8 tej ustawy zawiera następujące definicje:

„6) całkowity koszt kredytu – wszelkie koszty, które konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o kredyt, w szczególności:
   a) odsetki, opłaty, prowizje, podatki i marże, jeżeli są znane kredytodawcy, oraz

b) koszty usług dodatkowych, w szczególności ubezpieczeń, w przypadku gdy ich poniesienie jest niezbędne do uzyskania kredytu lub do uzyskania go na oferowanych warunkach

– z wyjątkiem kosztów opłat notarialnych ponoszonych przez konsumenta;

6a) pozaodsetkowe koszty kredytu – wszystkie koszty, które konsument ponosi w związku z umową o kredyt konsumencki, z wyłączeniem odsetek;

7) całkowita kwota kredytu – maksymalna kwota wszystkich środków pieniężnych nieobejmujących kredytowanych kosztów kredytu, które kredytodawca udostępnia konsumentowi na podstawie umowy o kredyt, a w przypadku umów, dla których nie przewidziano tej maksymalnej kwoty, suma wszystkich środków pieniężnych nieobejmujących kredytowanych kosztów kredytu, które kredytodawca udostępnia konsumentowi na podstawie umowy o kredyt;

8) całkowita kwota do zapłaty przez konsumenta – suma całkowitego kosztu kredytu i całkowitej kwoty kredytu".

18 Artykuł 13 omawianej ustawy stanowi:

„1. Kredytodawca lub pośrednik kredytowy przed zawarciem umowy o kredyt konsumencki jest zobowiązany podać konsumentowi, na trwałym nośniku, w czasie umożliwiającym zapoznanie się z tymi informacjami:

[…]

5) całkowitą kwotę kredytu;

6) terminy i sposób wypłaty kredytu;

7) całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta;

[…]

10) w odpowiednich przypadkach, informację o innych kosztach, które konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o kredyt konsumencki, w szczególności o odsetkach, prowizjach, marżach, opłatach, w tym opłatach za prowadzenie jednego lub kilku rachunków, na których są zapisywane zarówno transakcje płatności, jak i wypłaty, łącznie z opłatami za korzystanie z instrumentów płatniczych zarówno dla transakcji płatności, jak i dla wypłat, oraz kosztach usług dodatkowych, w szczególności ubezpieczeń, jeżeli są znane kredytodawcy, oraz warunki, na jakich koszty te mogą ulec zmianie;

11) informację o konieczności poniesienia opłat notarialnych, o ile wystąpią;

[…]".

19 Artykuł 30 tej ustawy stanowi:

„1. Umowa o kredyt konsumencki, z zastrzeżeniem art. 31–33, powinna określać:

[…]

2) rodzaj kredytu;

[…]

4) całkowitą kwotę kredytu;

5) terminy i sposób wypłaty kredytu;

6) stopę oprocentowania kredytu, […];

7) rzeczywistą roczną stopę oprocentowania oraz całkowitą kwotę do zapłaty przez konsumenta ustaloną w dniu zawarcia umowy o kredyt konsumencki wraz z podaniem wszystkich założeń przyjętych do jej obliczenia;

8) zasady i terminy spłaty kredytu, […];

9) zestawienie zawierające terminy i zasady płatności odsetek oraz wszelkich innych kosztów kredytu, w przypadku gdy kredytodawca lub pośrednik kredytowy udziela karencji w spłacie kredytu;

10) informację o innych kosztach, które konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o kredyt konsumencki, w szczególności o opłatach, w tym opłatach za prowadzenie jednego lub kilku rachunków, na których są zapisywane zarówno transakcje płatności, jak i wypłaty, łącznie z opłatami za korzystanie ze środków płatniczych zarówno dla transakcji płatności, jak i dla wypłat, prowizjach, marżach oraz kosztach usług dodatkowych, w szczególności ubezpieczeń, jeżeli są znane kredytodawcy, oraz warunki, na jakich koszty te mogą ulec zmianie;

[…]”.

20 Artykuł 36a wskazanej ustawy stanowi:

„1. Maksymalną wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu oblicza się według wzoru:

$MPKK \leq (K \times 25\%) + (K \times n/R \times 30\%)$

w którym poszczególne symbole oznaczają:

MPKK – maksymalną wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu,

K – całkowitą kwotę kredytu,

n – okres spłaty wyrażony w dniach,

R – liczbę dni w roku.

2. Pozaodsetkowe koszty kredytu w całym okresie kredytowania nie mogą być wyższe od całkowitej kwoty kredytu.

3. Pozaodsetkowe koszty kredytu wynikające z umowy o kredyt konsumencki nie należą się w części przekraczającej maksymalne pozaodsetkowe koszty kredytu obliczone w sposób określony w ust. 1 lub całkowitą kwotę kredytu”.

21 Artykuł 47 ustawy o kredycie konsumenckim stanowi:

„Postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać uprawnień konsumenta przewidzianych w ustawie. W takich przypadkach stosuje się przepisy ustawy”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

22 Obydwie sprawy leżące u podstaw niniejszego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, połączone przez sąd odsyłający postanowieniem z dnia 8 listopada 2018 r., zostały wniesione przez instytucje bankowe, Mikrokasę i Revenue, przeciwko XO.

23 W pierwszej sprawie XO, będąca konsumentem w rozumieniu dyrektywy 2008/48, zawarła z Mikrokasą w dniu 21 grudnia 2016 r. umowę kredytu na kwotę 4000 PLN (około 940 EUR), podlegającą spłacie w 30 ratach miesięcznych do dnia 28 czerwca 2019 r. Na podstawie tej umowy konsument był również zobowiązany do uiszczenia 600 PLN (około 139 EUR) opłaty przygotowawczej oraz 3400 PLN (około 790 euro) opłaty administracyjnej. Obciążony został także odsetkami umownymi w wymiarze 7% w stosunku rocznym, w kwocie 371,87 PLN (około 86 EUR).

24 Ponieważ nie nastąpiła żadna spłata, Mikrokasa wniosła przeciwko XO powództwo do Sądu Rejonowego w Siemianowicach Śląskich I Wydział Cywilny (Polska), domagając się zasądzenia od XO zapłaty kwoty 8184,53 PLN (około 1927 EUR).

25 W drugiej sprawie, w dniu 21 listopada 2016 r. ten sam konsument zawarł z IPF Polska sp. z o.o. przez internet umowę pożyczki na kwotę 3000 PLN (około 703,18 EUR), podlegającą spłacie do dnia 28 maja 2018 r. Zgodnie z postanowieniami tej umowy konsument zobowiązał się do uiszczenia prowizji w wysokości 2084 PLN (około 488,46 EUR). Odsetki umowne zostały naliczone według stopy rocznej o wysokości 10%, w łącznej kwocie 248,41 PLN (około 57 EUR).

26 Wierzytelność wynikająca z tej umowy została przeniesiona przez IPF Polska na Revenue na podstawie umowy cesji z dnia 16 sierpnia 2017 r. W dniu 27 października 2017 r. spółka ta wytoczyła przeciwko XO powództwo o zapłatę kwoty 5196,68 PLN (około 1218,09 EUR) z tytułu braku zapłaty. Sąd Rejonowy Lublin Zachód w Lublinie (Polska) wydał nakaz zapłaty. Konsument wniósł od niego sprzeciw i skierował sprawę do Sądu Rejonowego w Siemianowicach Śląskich.

27 Sąd ten wskazuje, że pozaodsetkowe koszty kredytu w obu rozpatrywanych w postępowaniu głównym umowach zostały obliczone na podstawie wzoru określonego przez krajowe ustawodawstwo w art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim i nie przekraczają dozwolonej kwoty maksymalnej.

28 Sąd ten wyraża jednak wątpliwości co do zgodności z dyrektywą 2008/48, w szczególności w świetle pełnej harmonizacji dokonanej przez tę dyrektywę, przepisów krajowych wprowadzających pojęcie „pozaodsetkowych kosztów kredytu", które nie występuje w tej dyrektywie. Należałoby zastanowić się w szczególności, czy wprowadzenie takiego pojęcia nie narusza przypadkiem celów określonych w dyrektywie 2008/48.

29 Ponadto, w przypadku całkowitych pozaodsetkowych kosztów obliczonych w sposób określony przez ustawodawcę w art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim koszty te ustala się na podstawie wzoru niezależnego od usług rzeczywiście świadczonych i zasobów wykorzystanych przez przedsiębiorcę. Nie ma więc możliwości, by konsument zapoznał się z prawdziwymi kosztami kredytu i został należycie poinformowany o swej sytuacji prawnej w dniu zawarcia umowy.

30 Sąd odsyłający ma również wątpliwości, czy w przypadku klauzul zgodnych z przepisami krajowymi dotyczącymi maksymalnych dozwolonych kosztów dyrektywa 93/13 ma zastosowanie.

31 Zwraca on uwagę, że przyjmując art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim, polski ustawodawca zmierzał do zagwarantowania granic kosztów, jakimi obciąża się konsumentów, wskazując, iż całkowity koszt kredytu z wyłączeniem odsetek nie powinien przekraczać 55% całkowitej kwoty kredytu w skali 1 roku, 85% w skali 2 lat i dalej 100% niezależnie od dalszego okresu kredytowania.

32 Jednakże zdaniem tego sądu w praktyce przedsiębiorcy często optują za zastosowaniem maksymalnej dozwolonej kwoty obliczonej według ustawowego wzoru, niekoniecznie biorąc przy tym pod uwagę rzeczywiście ponoszone koszty.

33 W konsekwencji istnieje obawa, że przedsiębiorca będzie czerpał nadmierną i nieuzasadnioną korzyść kosztem konsumenta, co będzie prowadzić do znacznej nierównowagi po stronie tego ostatniego, wynikającej z zestawienia całkowitej kwoty kredytu z całkowitymi kosztami kredytu.

34 Sąd odsyłający wskazuje również, że obecna praktyka polskich sądów jest rozbieżna, gdyż niektóre z nich wyłączają spod kontroli nieuczciwego charakteru warunków umownych koszty ustalone na podstawie art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim, zaś inne sądy oceniają te koszty według kryteriów ustanowionych w przepisach krajowych transponujących art. 3 dyrektywy 93/13.

35 W tych okolicznościach Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy przepisy dyrektywy 2008/48, zwłaszcza art. 3 lit. g), art. 10 ust. 1 i art. 22 ust. 1, należy interpretować w ten sposób, iż stoją one na przeszkodzie takiemu wyodrębnieniu […] »pozaodsetkowych kosztów kredytu«, ustalanych ryczałtowo według ustawowego wzoru obliczeniowego opisanego w art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim, z […] »całkowitego kosztu kredytu ponoszonego przez konsumenta«, określonego we wspomnianej wyżej dyrektywie, w sposób pozwalający na ukrycie przed konsumentem rzeczywistych pozaodsetkowych kosztów kredytu ponoszonych przez przedsiębiorcę?

2) Czy przepisy dyrektywy 93/13, zwłaszcza art. 1 ust. 2, art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1, należy interpretować w ten sposób, iż stoją one na przeszkodzie kontroli warunków umów o kredyt konsumencki pod kątem przesłanek opisanych w art. 3 wskazanej dyrektywy, w części obejmującej tzw. pozaodsetkowe koszty kredytu, których kryteria ustalenia określone są w przepisie art. 36a ustawy o kredycie konsumenckim?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

36 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 3 lit. g), art. 10 ust. 1 i art. 22 ust. 1 dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie przepisowi krajowemu, który ustanawia metodę obliczania maksymalnej kwoty pozaodsetkowych kosztów kredytu, jakimi można obciążyć konsumenta w ramach kredytów konsumenckich.

37 Przede wszystkim należy przypomnieć, że celem dyrektywy 2008/48 jest, zgodnie z jej art. 1, harmonizacja niektórych aspektów przepisów państw członkowskich dotyczących umów o kredyt konsumencki.

38 Poza tym, zgodnie z art. 22 ust. 1 tej dyrektywy, w zakresie, w jakim zawiera ona zharmonizowane przepisy, państwa członkowskie nie mogą utrzymywać w swoim prawie krajowym ani wprowadzać do niego przepisów odbiegających od tych, które zostały ustanowione w tej dyrektywie.

39 Wreszcie, jak wynika z orzecznictwa Trybunału, aby zapewnić konsumentom szeroką ochronę, prawodawca Unii przyjął w art. 3 lit. g) tej dyrektywy szeroką definicję pojęcia „całkowitego kosztu kredytu ponoszonego przez konsumenta”, stanowiąc, że obejmuje on wszystkie koszty łącznie z odsetkami, podatkami oraz wszelkimi innymi opłatami, jakie konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o kredyt, które to koszty znane są kredytodawcy, z wyjątkiem kosztów

notarialnych (zob. podobnie wyroki: z dnia 26 lutego 2015 r., Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, pkt 48; z dnia 8 grudnia 2016 r., Verein für Konsumenteninformation, C-127/15, EU:C:2016:934, pkt 35; z dnia 11 września 2019 r., Lexitor, C-383/18, EU:C:2019:702, pkt 23).

40 Dyrektywa 2008/48 nie zawiera jednak ani pojęcia „pozaodsetkowych kosztów kredytu", ani przepisów regulujących kwestię ograniczenia kosztów kredytu lub podziału tych kosztów między przedsiębiorcę i konsumenta. Z akt sprawy przedstawionych Trybunałowi wynika, że wspomniane „pozaodsetkowe koszty kredytu" stanowią podkategorię „całkowitego kosztu kredytu" w rozumieniu art. 3 lit. g) dyrektywy 2008/48, który obejmuje wszystkie koszty, w tym w szczególności odsetki.

41 Artykuł 5 ust. 1 lit. g) wspomnianej dyrektywy, zawierający wykaz informacji, jakich należy udzielić konsumentom przed zawarciem umowy, oraz art. 10 ust. 2 lit. g) tej dyrektywy, dotyczący informacji, które należy podać w umowie w sposób jasny i zwięzły, przewidują obowiązek poinformowania konsumenta o „całkowitej kwocie do zapłaty przez konsumenta", zdefiniowanej w art. 3 lit. h) dyrektywy 2008/48 jako „suma całkowitej kwoty kredytu i całkowitego kosztu kredytu ponoszonego przez konsumenta". Przepisy te nie przewidują obowiązku informowania o pozaodsetkowych kosztach kredytu lub o metodzie ich obliczania.

42 W konsekwencji należy stwierdzić, że dyrektywa 2008/48 nie zawiera żadnego zharmonizowanego przepisu dotyczącego „pozaodsetkowych kosztów kredytu" lub sposobu, w jaki należy je obliczać.

43 O ile dyrektywa 2008/48 harmonizuje jedynie niektóre aspekty przepisów państw członkowskich dotyczących umów kredytu konsumenckiego, o tyle z motywu 44 tej dyrektywy wynika, że dla zapewnienia przejrzystości i stabilności rynku i do czasu dokonania dalszej harmonizacji państwa członkowskie powinny zapewnić wprowadzenie właściwych środków dotyczących regulowania lub nadzorowania działalności kredytodawców (zob. podobnie wyrok z dnia 6 czerwca 2019 r., Schyns, C-58/18, EU:C:2019:467, pkt 44). Należy jednak upewnić się, że środki te nie wkraczają w dziedziny zharmonizowane przez dyrektywę 2008/48 w sposób z nimi sprzeczny.

44 W tym względzie należy przypomnieć, że dyrektywa 2008/48 została przyjęta w dwojakim celu, polegającym na zapewnieniu wszystkim konsumentom w Unii Europejskiej wysokiego i równoważnego poziomu ochrony interesów oraz na ułatwieniu wykształcenia dobrze funkcjonującego wewnętrznego rynku kredytów konsumenckich (wyroki: z dnia 5 września 2019 r., Pohotovosť, C-331/18, EU:C:2019:665, pkt 41; z dnia 19 grudnia 2019 r., Home Credit Slovakia, C-290/19, EU:C:2019:1130, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo).

45 W art. 10 tej dyrektywy zawarto wykaz informacji, które należy podać w umowie w sposób jasny i zwięzły. Trybunał orzekł już, że art. 10 ust. 2 rozpatrywanej dyrektywy dokonuje pełnej harmonizacji w odniesieniu do elementów, które należy obowiązkowo ująć w umowie o kredyt (wyrok z dnia 5 września 2019 r., Pohotovosť, C-331/18, EU:C:2019:665, pkt 50).

46 Poza tym, jak przypomniano w pkt 38 niniejszego wyroku, zgodnie z art. 22 ust. 1 dyrektywy 2008/48, w zakresie, w jakim zawiera ona zharmonizowane przepisy, państwa członkowskie nie mogą utrzymywać w swoim prawie krajowym ani wprowadzać do niego przepisów odbiegających od tych, które zostały ustanowione w tej dyrektywie.

47 W niniejszym przypadku z akt sprawy przedstawionych Trybunałowi wynika, że przepisy krajowe dotyczące pozaodsetkowych kosztów kredytu są ograniczone do ustalenia pułapu i metody obliczania tych kosztów, a także konsekwencji naruszenia tego pułapu. W każdym razie, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 59 i 60 opinii, to sąd odsyłający powinien zbadać, czy przepisy krajowe nie nakładają dodatkowych obowiązków informacyjnych.

48 W świetle powyższych rozważań art. 3 lit. g), art. 10 ust. 2 i art. 22 ust. 1 dyrektywy 2008/48 należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, które ustanawiają metodę obliczania maksymalnej kwoty pozaodsetkowych kosztów kredytu, jakimi można obciążyć konsumenta, pod warunkiem że przepisy te nie wprowadzają w odniesieniu do tych pozaodsetkowych kosztów kredytu dodatkowych obowiązków informacyjnych ponad te określone w art. 10 ust. 2.

W przedmiocie pytania drugiego

49 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że z zakresu stosowania tej dyrektywy wyłączony jest warunek umowny, w którym ustala się pozaodsetkowe koszty kredytu z poszanowaniem maksymalnego pułapu przewidzianego w przepisie krajowym, niekoniecznie biorąc przy tym pod uwagę rzeczywiście ponoszone koszty.

50 W tym względzie należy przypomnieć, że art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13, który dotyczy warunków umowy odzwierciedlających bezwzględnie obowiązujące przepisy ustawowe lub wykonawcze, ustanawia wyłączenie z zakresu jej stosowania, wymagające – zgodnie z orzecznictwem Trybunału – spełnienia dwóch przesłanek. Po pierwsze, warunek umowny musi odzwierciedlać przepis ustawowy lub wykonawczy, a po drugie, przepis ten musi mieć charakter bezwzględnie obowiązujący (wyroki: z dnia 7 listopada 2019 r., Kanyeba i in., od C-349/18 do C-351/18, EU:C:2019:936, pkt 60; z dnia 3 marca 2020 r., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, pkt 31).

51 Trybunał orzekł, że aby stwierdzić, czy przesłanki te są spełnione, sąd krajowy powinien ustalić, czy dany warunek umowny odzwierciedla przepisy prawa krajowego, które znajdują zastosowanie w sposób bezwzględnie wiążący wobec stron umowy niezależnie od ich wyboru, czy też mają charakter dyspozytywny, a więc są stosowane domyślnie w braku odmiennych ustaleń między stronami w tym zakresie (wyrok z dnia 3 marca 2020 r., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo).

52 Trybunał orzekł, że sąd krajowy powinien mieć na uwadze okoliczność, iż w świetle – w szczególności – celu wskazanej dyrektywy, polegającego na ochronie konsumentów przed nieuczciwymi warunkami występującymi w umowach zawieranych przez konsumentów z przedsiębiorcami, wyjątek ustanowiony w art. 1 ust. 2 tej dyrektywy podlega wykładni ścisłej (zob. podobnie wyroki: z dnia 10 września 2014 r., Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, pkt 77; z dnia 20 września 2018 r., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, pkt 54 i przytoczone tam orzecznictwo).

53 W każdym razie należy przypomnieć, że warunek umieszczony w umowie zawartej przez przedsiębiorcę z konsumentem jest wyłączony z zakresu stosowania tej dyrektywy wyłącznie wtedy, gdy warunek ten odzwierciedla treść bezwzględnie obowiązującego przepisu ustawowego lub wykonawczego w rozumieniu art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13, czego zbadanie należy do sądu odsyłającego (zob. podobnie wyrok z dnia 10 września 2014 r., Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, pkt 80).

54 Wyłączenie to jest uzasadnione tym, że można rozsądnie zakładać, iż ustawodawca krajowy ustanowił równowagę pomiędzy ogółem praw i obowiązków stron określonych umów, której zachowanie było wyraźnym zamiarem prawodawcy Unii (wyroki: z dnia 21 marca 2013 r., RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, pkt 28; z dnia 3 kwietnia 2019 r., Aqua Med, C-266/18, EU:C:2019:282, pkt 33).

55 Trybunał określił w swoim orzecznictwie kryteria wykładni art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13, zadaniem sądu odsyłającego jest natomiast zastosowanie wynikających z tego konsekwencji w konkretnym przypadku.

56 W niniejszej sprawie należy wskazać, z zastrzeżeniem dokonania ustaleń w tym względzie przez sąd odsyłający, że nie jest widoczne, by warunek umowny, który ogranicza się do zastosowania metody obliczania pułapu pozaodsetkowych kosztów kredytu, „odzwierciedlał" w ścisłym tego słowa znaczeniu rozpatrywany przepis krajowy (zob. podobnie wyrok z dnia 3 kwietnia 2019 r., Aqua Med, C-266/18, EU:C:2019:282, pkt 35, 36).

57 Przepis ten nie wydaje się bowiem sam w sobie określać praw i obowiązków stron umowy, lecz poprzestaje na ograniczeniu ich swobody ustalenia pozaodsetkowych kosztów kredytu powyżej pewnego poziomu i w żaden sposób nie stoi na przeszkodzie temu, aby sąd krajowy sprawdził, czy takie ustalenie ma ewentualnie nieuczciwy charakter poniżej określonego prawnie pułapu.

58 W świetle powyższych rozważań art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że z zakresu stosowania tej dyrektywy nie jest wyłączony warunek umowny, w którym ustala się całkowite pozaodsetkowe koszty kredytu z poszanowaniem maksymalnego pułapu przewidzianego w przepisie krajowym, niekoniecznie biorąc przy tym pod uwagę rzeczywiście ponoszone koszty.

W przedmiocie kosztów

59 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 3 lit. g), art. 10 ust. 2 i art. 22 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG należy interpretować w ten sposób, że nie stoją one na przeszkodzie przepisom krajowym, które ustanawiają metodę obliczania maksymalnej kwoty pozaodsetkowych kosztów kredytu, jakimi można obciążyć konsumenta, pod warunkiem że przepisy te nie wprowadzają w odniesieniu do tych pozaodsetkowych kosztów kredytu dodatkowych obowiązków informacyjnych ponad te określone w art. 10 ust. 2.**

2) **Artykuł 1 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że z zakresu stosowania tej dyrektywy nie jest wyłączony warunek umowny, w którym ustala się całkowite pozaodsetkowe koszty kredytu z poszanowaniem maksymalnego pułapu przewidzianego w przepisie krajowym, niekoniecznie biorąc przy tym pod uwagę rzeczywiście ponoszone koszty.**

Podpisy